

Seat No. : _____

CC-101

March-2021

M.A. Sem.-I

CC-403 : Sanskrit

(મેઘદૂતમ્ – દણ્ડાન્વય-ખણ્ડાન્વયૌ)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

- સૂચના : (1) વિભાગ-Iમાંથી ગમે તે ત્રણ પ્રશ્નના ઉત્તર લખો. દરેકનો ગુણભાર 14 નો છે.
(2) વિભાગ-IIમાંથી સૂચવ્યા પ્રમાણે આઠ પ્રશ્નોના ઉત્તર લખવાનાં છે. દરેકનો એક-એક ગુણ છે.
(3) સમગ્ર પ્રશ્નપત્ર (50) પચાસ ગુણનું છે.

વિભાગ – I

1. વાક્યમાં પદક્રમ વિશેની સંસ્કૃત ભાષાની પરિપાટી આલેખી, પદ્યના અર્થઘટન માટેનાં સોપાનોને સોઢાહરણ ચર્ચો. 14
2. મેઘદૂતની કથાવસ્તુ અત્યંત સંક્ષેપમાં આલેખી, સંસ્કૃત-પદ્યના ખણ્ડાન્વયની પદ્ધતિ સમજાવો. 14
3. નીચેના શ્લોકનો પદચ્છેદ કરી, ખણ્ડાન્વય આપો અને તેમાં વપરાયેલાં તિડન્ત-પદોનો તમારા શબ્દોમાં પરિચય કરાવો : 14
મન્દં મન્દં નુદતિ પવનશ્ચાનુકૂલો યથા ત્વામ્
વામશ્ચાયં નદતિ મધુરં ચાતકસ્તે સગન્ધઃ ।
ગર્ભાધાન-ક્ષણ-પરિચયં નૂનમાબદ્ધમાલાઃ
સેવિષ્યન્તે નયનસુભગં છે ભવન્તં બલાકાઃ ॥
4. નીચેના શ્લોકમાં વપરાયેલાં પદોનો પરિચય કરાવી, તેનો ઢણ્ડાન્વય આપો : 14
જાતં વંશે ભુવનવિદિતે પુષ્કરાવર્તકાનાં,
જાનામિ ત્વાં પ્રકૃતિપુરુષં કામરૂપં મઘોનઃ ।
તેનાર્થિત્વં ત્વયિ વિધિવશાદ્ દૂરબન્ધુર્ગતોઽહં,
યાચ્ઞા મોઘા વરમધિગુણે નાધમે લબ્ધકામા ॥

5. નીચેના શ્લોકનો પદચ્છેદ કરી, ખાણ્ડાન્વય લખી, તેમાં વપરાયેલાં કૃદન્ત પદોનો પરિચય કરાવો : 14
 ધૂમજ્યોતિઃ સલિલમરુતાં સન્નિપાતઃ ક્વ મેઘઃ,
 સન્દેશાર્થાઃ ક્વ પુટકરણૈઃ પ્રાણિભિઃ પ્રાપ્તયાઃ ।
 इत्यौत्सुक्यादपरिगणयन् गुह्यकस्तं ययाचे,
 कामार्त्ता हि प्रणयकृपणाश्चेतनाश्चेतनेषु ॥
6. નીચેના શ્લોકમાં વપરાયેલાં પદોના વિભક્તિ-વચનનો નિર્દેશ કરી, આ પદનો દાણ્ડાન્વય આપો : 14
 तस्मिन्नद्रौ कतिचिदबलाविप्रयुक्तः स कामी
 नीत्वा मासान् कनक-वलय-भ्रंश-रिक्त-प्रकोष्ठः ।
 आषाढस्य प्रथम-दिवसे मेघमाश्लिष्टसानुं
 वप्रक्रीडा-परिणत-गज-प्रेक्षणीयं ददर्श ॥
7. અનુષ્ટુપ્ અને આર્યા છન્દનું લક્ષણ આપી, તેને સોદાહરણ સમજાવો. 14
8. સંસ્કૃત છન્દઃશાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ મગણ વગેરેનો પરિચય કરાવી, મન્દાકાન્તા અથવા શાર્દૂલવિકીડિત છન્દનું લક્ષણ આપી તેને સોદાહરણ સમજાવો. 14

વિભાગ – II

9. નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર લખો : (ગમે તે આઠ) 8
- (1) મેઘદૂતના યક્ષને મળેલા શાપનો સમયાવધિ કેટલો હતો ?
  - (2) રસ અર્થાત્ છ અક્ષરે યતિ કયા છન્દમાં આવે છે ?
  - (3) મેઘદૂતનાં બધાં પદો કયા છન્દમાં છે ?
  - (4) વ્યાજહાર એ તિડન્તક્રિયાપદનો પરિચય આપો.
  - (5) હારયિષ્યન્ એ કૃદન્ત પદનો પરિચય કરાવો.
  - (6) ભ્રાતૃજાયા શબ્દનો અર્થ લખો.
  - (7) સર્વગુરૂ ગણની સંજ્ઞા શી છે તે જણાવી, તેનું કોઈ એક સોદાહરણ આપો.
  - (8) મન્દાકાન્તા છન્દના પ્રત્યેક ચરણમાં ક્યારે-ક્યારે યતિ આવે છે, તે ઉદાહરણ સાથે જણાવો.
  - (9) જાનામિ ત્વાં પ્રકૃતિપુરુષમ્ પદ્યાંશમાં આવેલા તિડન્તપદનો પરિચય આપો.
  - (10) યક્ષ મેઘને જે દિવસે જુએ છે, તે દિવસ કયો છે ?
  - (11) કિમ્ભૂત શબ્દનો પ્રયોગ કયા પ્રકારના અન્વયમાં કરાય છે ?
  - (12) બત્તીસ અક્ષર કયા છન્દમાં હોય છે.